

LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSNEMNDA

Postboks 8049 Dep

0031 Oslo

Tlf. 95 19 68 00/01

mail: post@diskrimineringsnemnda.no

hjemmeside: www.diskrimineringsnemnda.no

Sak nr. 31/2008

Sakens parter:

A (ambulansearbeider)

B (ambulansearbeider)

C (sykehuset)

D (pasienten) og E (pasientens samboer)

Vedtak av 26. februar 2009

Likestillings- og diskrimineringsnemndas sammensetning:

Gudrun Holgersen, fungerende leder

Lena R. Bendiksen

Sissel Markhus

Hege Skjeie

Jan Tøssebro

Saken gjelder

Spørsmål om to ambulansearbeidere opptrådte på en måte som innebar forskjellsbehandling i strid med diskrimineringsloven § 4 i forbindelse med utrykning for å undersøke og hente mann med hodeskade.

Sakens bakgrunn

Hendelsesforløpet

A og B har fagbrev som ambulansearbeidere. De fikk autorisasjon som ambulansearbeidere henholdsvis 16. september 2004 og 7. juli 2008. A og B var på vakt ved ambulansetjenesten på C sykehus på ettermiddagen mandag den 6. august 2007.

Samme ettermiddag oppholdt D seg i Sofienbergparken sammen med familie, deriblant sin egen lille baby, og venner. Ca. klokken 17 00 kom han i konflikt med en for ham ukjent person. D ga uttrykk for at han oppfattet voldsomt ballspill på stedet å være til sjenanse og utgjøre en risiko for babyen. Konflikten ledet til at D ble slått i ansiktet, falt bakover og slo hodet i asfalten. D ble slått bevisstløs, men pustet.

A og B kom med ambulanse til Sofienbergparken tre minutter etter at de hadde mottatt melding om hendelsen. Politiet var allerede på stedet.

Rundt D var det en større mengde av mennesker, ca. 40 personer, da ambulansen kom. Heriblant var Ds pårørende, venner, og tilskuere. Noen av tilskuerne hadde helsefaglig bakgrunn, og disse hadde tatt seg av pasienten fram til ambulansen kom.

D var omtåket og urolig da ambulansen kom. Han kom med utrop og forsøkte å komme seg opp.

Partene er uenige om hvilken undersøkelse ambulansearbeiderne ga D etter at de ankom parken og hvem som hjalp ham opp i stående og støttet ham bort til ambulansen. Vitneforklaringene om dette er også sprikende.

På vei mot ambulansen tok D fram penis og urinerte på bakken slik at det sprutet på buksebeinet til den ene av ambulansearbeiderne. D sjanglet deretter uten støtte mot ambulansen og fortsatte å urinere mot bakskjermen på ambulansen. A ytret: *"jævla gris"*. B skal ha sagt: *"toget har gått for denne herremannen"*.

Ambulansearbeiderne bestemte seg for ikke å ta med D i ambulansen. De forklarte til politiet at D etter deres mening var å betrakte som et ordensproblem.

Omkring klokken 1720, syv minutter etter at ambulansen ankom, forlot den Sofienbergparken, uten D.

Omtrent fire minutter etter dette ble D kjørt til legevakten i en taxi. Der ble han undersøkt. Omkring klokken 1900 ble han kjørt til C sykehus.

Senere samme kveld ble det konstatert at D hadde fått en svært alvorlig hjerneskade i form av indre blødning. Han ble operert samme natt. Han lå lenge på sykehuset og har senere vært til rehabilitering for hjerneblødningen og andre skader han ble påført.

D har somalisk bakgrunn.

Andre myndigheters behandling av saken

Den 10. august 2007 anmeldte Politimesteren i Oslo ambulansearbeiderne ved C sykehus for mulig brudd på helsepersonelloven. Samme dag besluttet Riksadvokaten at etterforskningsansvaret for anmeldelsen skulle plasseres under Spesialenheten for politisaker, jf. påtaleinstruksen § 34-9 tredje ledd.

Den 6. februar 2008 oversendte Statens helsetilsyn sin påtalevurdering til Spesialenheten for politisaker. Statens helsetilsyn fant ikke grunnlag for å begjære påtale mot ambulansearbeiderne eller C sykehus etter helsepersonelloven § 67 eller straffeloven § 135a (rasismeparagrafen). Samme dag ble ambulansearbeiderne varslet om at Statens helsetilsyn vurderte å gi dem en advarsel etter helsepersonelloven. Overfor A, som hadde autorisasjon som ambulansearbeider på dette tidspunkt, fant Statens helsetilsyn ikke grunnlag for å varsle tilbakekalling av autorisasjon.

Den 23. april 2008 ble ambulansearbeiderne gitt advarsel fra Statens helsetilsyn med hjemmel i helsepersonelloven § 56. A og B klaget avgjørelsen inn til Statens helsepersonellnemnd, jf. helsepersonelloven § 68.

Den 27. januar 2009 fattet helsepersonellnemnda vedtak der de stadfestet Statens helsetilsyns vedtak om advarsel etter helsepersonelloven § 56. Helsepersonellnemnda kom til at ambulansearbeidernes håndtering av og adferd ved det aktuelle oppdraget i Sofienbergparken var i strid med kravet om forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp i helsepersonelloven § 4 og plikten til å yte øyeblikkelig hjelp i helsepersonelloven § 7, og at pliktbruddene var uaktsomme. Helsepersonellnemnda mente videre det var nødvendig å gi ambulansearbeiderne en advarsel. Helsepersonellnemnda uttaler: "... pliktbruddene er av en alvorlig karakter og innen kjerneområdet for ambulansearbeidernes virksomhet. Det er tale om en uakseptabel handlemåte som ligger betydelig under den faglige og etiske standard som kreves av ambulansepersonell, ..."

Helsepersonellnemnda fant ikke at det forelå klare holdepunkter for at bruddene på kravet om å gi forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp skyldtes rasisme eller at det var holdepunkter for at ambulansepersonellens opptreden var rasistisk motivert.

Vedtak i Statens helsepersonellnemnd etter bl.a. § 56 kan bringes inn for retten, som kan prøve alle sider av saken, jf. helsepersonelloven § 71. Saken er derfor ikke endelig avgjort for så vidt gjelder helsemyndighetenes vurderinger.

2. mai 2008 vedtok Spesialenheten for politisaker å gi A og B et forelegg på kr 6 000 hver for overtredelse av straffeloven § 325 første ledd nr. 3 om utilbørlig oppførsel under utøving av offentlig tjeneste.

A vedtok forelegget, men erkjente ikke straffskyld.

B nektet å vedta forelegget. Den 4. desember 2008 ble B frifunnet av Oslo tingrett for tiltalen om utilbørlig opptreden under utførelse av offentlig tjeneste.

Retten tok ikke stilling til om ambulansearbeidernes undersøkelse var for overfladisk. De tok heller ikke stilling til om det var en gal helsefaglig vurdering i forhold til D å ikke ta ham med i ambulansen. Retten vurderte heller ikke spørsmålet om ambulansearbeiderne hadde opptrådt rasistisk eller om deres handlinger hadde vært rasistisk motivert.

Retten vurderte utelukkende om Bs generelle handlemåte, herunder språkbruk, var utilbørlig. Retten la til grunn at B trodde at han forholdt seg til en mann som ikke var alvorlig skadet, og som han trodde hadde urinert på hans kollega med vilje. På denne bakgrunn fant retten at Bs opptreden i forhold til D ikke overskred straffelovens grense for hva som er utilbørlig og straffbart.

I brev av 12. desember 2008 opplyste sjefen for spesialenheten at de hadde besluttet å godta dommen. Dommen fra Oslo tingrett er således endelig.

Behandlingen hos Likestillings- og diskrimineringsombudet og videre saksgang

På bakgrunn av medieoppslag tok Likestillings- og diskrimineringsombudet på eget initiativ opp saken overfor C sykehus.

Ombudet ga uttalelse i saken den 26. mars 2008. Ombudet konkluderte med at *ambulansearbeiderne handlet i strid med diskrimineringsloven § 4 da de undersøkte den skadde i Sofienbergparken 6. august 2007, og besluttet å ikke ta ham med til legevakten for nærmere medisinsk undersøkelse.*

Ombudet fant etter en helhetsvurdering under tvil at det var grunn til å tro at *etnisitet har vært medvirkende til at pasienten i denne saken fikk dårligere behandling enn han kunne forvente, og at etnisitet hadde hatt betydning for ambulansearbeidernes behandling av personen som ble slått ned i Sofienbergparken 6. august 2007...*

Bevisbyrden går derfor over på ambulansearbeiderne som må sannsynliggjøre at det var andre årsaker enn etnisitet som førte til den dårlige behandlingen av pasienten.

Ombudet fant ikke at *ambulansearbeiderne hadde sannsynliggjort at etnisitet ikke var en medvirkende årsak til den dårlige behandlingen av pasienten.*

Den 28. mars 2008 ba A v/advokat Nils Ole Bay om innsyn i sakens dokumenter. Disse ble oversendt av Ombudet 7. april 2008.

Den 8. april 2008 ba B v/ advokat Bjørn Rudjord om innsyn i sakens dokumenter samt opplysning om fremgangsmåte og frist for klage. Ombudet oversendte sakens dokumenter 13. april 2008, sammen med opplysning om at B ville bli ansett som part i en eventuell klage på Ombudets uttalelse. Kopi ble sendt A v/advokat Nils Ole Bay.

Den 30. mai 2008 klaget advokat Bjørn Rudjord på vegne av sin klient B på Ombudets uttalelse.

Den 13. juni 2008 ble D orientert av Ombudet om Bs klage, samt at han og hans samboer E var gjort til parter i saken.

Den 26. juni 2008 klaget advokat Nils Ole Bay på vegne av sin klient A på Ombudets uttalelse.

D og E ga kommentarer til klagen i e-poster av 1. september og 6. oktober 2008.

Ombudet vurderte omgjøring på bakgrunn av klagen, men fastholdt sin vurdering av at det forelå brudd på diskrimineringsloven. Ombudet endret imidlertid konklusjonen i uttalelsen når det gjaldt hvem uttalelsen var rettet mot, og hvem som var ansvarlig for hendelsen:

Ombudets konklusjon er derfor at C sykehus v/ambulansearbeiderne handlet i strid med diskrimineringsloven § 4 da de undersøkte den skadde i Sofienbergparken 6. august 2007, og besluttet å ikke ta ham med til legevakten for nærmere medisinsk undersøkelse.

Bevisbyrden går derfor over på C sykehus, som må sannsynliggjøre at det var andre årsaker enn etnisitet som førte til den dårlige behandlingen av pasienten.

Ombudet fant ikke at C sykehus hadde sannsynliggjort at etnisitet ikke var en medvirkende årsak til den dårlige behandlingen av pasienten.

Ombudet oversendte saken til behandling i Likestillings- og diskrimineringsnemnda ved brev av 19. november 2008.

I brev av 12. januar 2009 framla C sykehus sin argumentasjon i saken for Nemnda.

B utdypet sin klage i brev av 11. desember 2008 og e-post av 26. januar 2009 med vedlegg. A utdypet sin klage ved brev av 12. januar 2009. D og Es argumenter ble utdypet for Nemnda ved brev av 21. januar 2009 med vedlegg.

Saken ble behandlet i Nemndas møte 4. februar 2009 i Oslo. I behandlingen av saken deltok Nemndas medlemmer Gudrun Holgersen (fungerende leder), Lena R. Bendiksen, Sissel Markhus, Hege Skjeie og Jan Tøssebro.

A møtte sammen med sin kone. B møtte. C sykehus møtte ved administrerende direktør, avdelingssjefen og en seksjonsoverlege fra ambulanseavdelingen. D og E møtte sammen med X, Y og Z. NN forklarte seg som vitne etter ønske fra D og E.

Likestillings- og diskrimineringsombudet møtte ved Heidi Wyller, Elisabeth Lier Haugseth og Beate Gangås. Nemndas sekretariat var representert ved Christel Kirkøen og Rukhsana Ashraf.

Partenes argumenter:

A, B og C har anført:

Saksbehandlingsfeil

Ombudet har ved sin saksbehandling brutt de helt grunnleggende reglene i forvaltningsloven §§ 16 og 17. Nemnda bør derfor oppheve Ombudet sin uttalelse, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd. Ved de saksbehandlingsfeil som foreligger, har det ikke funnet sted en forsvarlig og reell førsteinstansbehandling av saken før uttalelsen ble avgitt.

A og B ble ikke orientert av Ombudet om uttalelsen, men fikk kjennskap til den via media. De var ikke gjort til parter i saken før uttalelsen falt. De fleste av saksdokumentene i saken var ukjente for dem.

Ombudet orienterte aldri A og B om at Ombudet vurderte å ta stilling til om deres handlemåte var i strid med diskrimineringsloven. Under Ombudets behandling av saken fikk de ikke anledning til å fremme sitt syn på sakens bevismessige og rettslige sider i forhold til eventuelle brudd på diskrimineringsloven. At C eventuelt har hatt anledning til å uttale seg overfor Ombudet, avhjelper ikke saksbehandlingsfeilen overfor A og B.

Realiteten i saken

A, B og C bestrider at det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har funnet sted brudd på diskrimineringsloven § 4.

Det foreligger ikke enkeltstående omstendigheter eller ytringer som i seg selv gir grunn til å tro at etnisitet ble vektlagt av ambulansesarbeiderne. Det finnes ikke noe i sakens dokumentasjon, hva angår utsagn eller handlinger, som på noe vis refererer til Ds etnisitet. Det foreligger heller ikke ytringer som gir grunn til å tro at ambulansesarbeiderne hadde en fordomsfull og nedlatende holdning til personer med rusproblemer.

A og B innrømmer at de gjorde feil den 6. august 2007. De feilvurderte situasjonen og Ds symptomer, og trodde at D var en ruset og urolig pasient som ble holdt rolig av vitner på stedet og som ikke hadde alvorlig hodeskade. De tillot seg å reagere på urineringen, noe de oppfattet som en bevisst provokasjon. De gjorde heller ikke en klar nok avtale med politiet om videre transport. De beklager dette sterkt, men påpeker at hendelsen ikke har noe med Ds hudfarge eller etniske bakgrunn å gjøre.

Uttalelser de har fremsatt i politiavhør om at Sofienbergparken er et kjent sted for vold og rus, kan ikke kobles til eventuelle negative holdninger overfor personer med annen hudfarge og etnisitet enn norsk. De forbereder seg alltid mentalt på hva som kan møte dem når de rykker ut på oppdrag.

Grunnen til at de ikke i større grad tok kontakt med publikum var at de oppfattet situasjonen som kaotisk, og at de der og da valgte å prioritere kliniske undersøkelser. Det vises til forklaringene de ga til politiet om dette. A hørte likevel på stedet at D var blitt slått ned og at han slo hodet da han falt.

[Redacted text block]

Det bestrides at undersøkelsen som ble gjort av D var *"bare overfladisk"*. Undersøkelsene som foretas på stedet av ambulansearbeidere vil ikke være like grundige og omfattende som dem som foretas av leger på legevakt eller på C sykehus. Det skal foretas hurtige, men forsvarlige undersøkelser, for å bringe på det rene hvilke videre tiltak som skal settes inn overfor pasienten. Ambulansearbeiderne skal vurdere om en pasients tilstand er så kritisk at vedkommende må fraktes direkte til C sykehus, eller om pasienten skal fraktes til legevakten.

Pasienter har forskjellige reaksjonsmønstre etter voldsepisoder med smerte og skade. I denne situasjonen stod A og B ovenfor en pasient som hadde tegn og symptomer som kunne skyldes flere forskjellige tilstander. Den medisinske dokumentasjonen i saken, inkludert behandlende nevrokirurg og medisinsk sakkyndig, støtter ambulansearbeidernes initiale vurdering av at det ikke fantes noe tegn på alvorlig hodeskade før røntgen CT av Ds hode ble tatt, flere timer etter hendelsen. Det er vanskelig å diagnostisere en slik skade. Dette underbygges av at D var lenge på legevakten før han ble tilsett av lege. D ankom legevakten klokken 1735, men ble først tilsett av lege klokken 1820. Erfaringsmessig blir pasienter med tegn på alvorlig hodeskade øyeblikkelig tilsett av lege på legevakten eller videresendt.

Ambulansearbeiderne har forståelse for at personer som var til stede kunne oppfatte deres handlemåte som arrogant, men viser til at deres oppgave er å vise omsorg for pasienten, og ikke andre.

A og B hadde besluttet å frakte D til legevakten for legetilsyn. Det vises til at helsemyndighetene har lagt dette til grunn i sine vurderinger.

Grunnen til at de ombestemte seg var at D urinerte på/ved A på en måte som gjorde at de der og da oppfattet urineringen som en viljestyrt handling. De oppfattet D som sint. De valgte da likevel ikke å transportere ham til legevakten i ambulansen fordi de oppfattet ham som et ordensproblem.

Det presiseres at ambulansearbeiderne på tidspunktet for urineringen ikke hadde noen grunn til å mistenke alvorlig hodeskade. Dersom de hadde hatt en slik mistanke, hadde de umiddelbart transportert D direkte til C sykehus uavhengig av om de ble provosert eller ikke.

Når det gjelder ytringene, mener A kun å ha uttalt *"jævla gris"*. Ytringen kom som en spontan reaksjon da han oppdaget at han ble urinert på. B opplyser at han, som en reaksjon på Ds urinering, uttalte til en av polititjenestemennene at *"nå har toget gått for denne mannen"*. Meningen med utsagnet var at ambulansen ikke kom til å transportere ham til legevakten. De beklager sin spontane ordbruk i denne situasjonen.

Både A og B har forklart i politiavhør at dette utsagnet ikke var rasistisk eller diskriminerende motivert. Heller ikke de to politimennene som var til stede oppfattet det slik. Verken helsemyndighetene eller Spesialenheten for politisaker har funnet grunn til å tro at deres handlemåte eller beslutning var rasistisk motivert.

Det er ikke tilstrekkelig for å snu bevisbyrden at D har opplevd en kritikkverdig behandling fra ambulansearbeiderne. Det må foreligge andre omstendigheter som tilsier at behandlingen er utslag av diskriminering. Dette ble uttalt av mindretallet i Nemndas sak 26/2006, og er senere lagt til grunn av Nemnda i flere saker.

Subsidiært anføres at det er sannsynliggjort at ambulansearbeidernes handlemåte likevel ikke hadde sammenheng med Ds hudfarge eller etniske bakgrunn.

Deres handlemåte hadde kun sammenheng med hvordan ambulansearbeiderne oppfattet Ds opptreden på stedet. Hadde det eksempelvis vært en etnisk norsk småbarnsfar som i Sofienbergparken eller Frognerparken trakk fram penis og urinerte på /ved A på en måte som gjorde at han oppfattet det som en viljestyrt handling, ville de ha reagert på tilsvarende måte.

De er lei seg for at det senere har vist seg at D var alvorligere skadd enn det de kliniske funnene på stedet indikerte. Dersom de hadde visst dette der og da, hadde de uansett tatt D med seg i ambulansen.

A og B viser til at de aldri har mottatt en eneste klage for sin opptreden som ambulansearbeidere. Dette til tross for at de har kjørt flere tusen utrykninger gjennom en lang rekke år. Et stort antall av disse pasientene har hatt annen hudfarge og etnisk bakgrunn enn dem selv. De behandlet til og med andre slike pasienter senere samme dag.

██ B opplyser at han i 10 år har vært medlem av Vålerengas supporterklubb Klanen, og at Klanen driver et aktivt arbeid for å bekjempe rasisme.

Helsemyndighetene vedtok å gi ambulansearbeiderne en advarsel, den minst alvorlige reaksjonsformen etter helsepersonelloven. De vedtok ikke tap av autorisasjon overfor A (som på dette tidspunkt hadde autorisasjon) eller begjæring om påtale. B fikk sin autorisasjon av Statens autorisasjonskontor den 7. juli 2008, altså etter hendelsen i Sofienbergparken. Ambulansearbeiderne har heller ikke gjort seg skyldig i noen straffbar handling i forbindelse med sin opptreden i Sofienbergparken. B ble frifunnet i tingrettens dom, en dom som nå er rettskraftig.

D og E mener D ble forskjellsbehandlet i strid med forbudet i diskrimineringsloven § 4 ved hendelsen i Sofienbergparken. De mener at Ds hudfarge og etniske bakgrunn hadde betydning for holdningen ambulansearbeiderne hadde overfor ham.

På tross av at de hadde fått meldingen: *”Mann slått i hodet, ligger nede, blør, ikke kontaktbar, puster.”*, og at hendelsen av AMK var registrert som *”Vold-Mistanke om grov vold eller alvorlig personskade”*, ble D kun overfladisk undersøkt på skadestedet før ambulansearbeiderne besluttet å etterlate ham i Sofienbergparken som et *”ordensproblem”*. Opplysninger fra publikum og pårørende ble ikke innhentet. Dette viser klar mangel på faglig skjønnsomhet.

Ambulansearbeiderne viste heller ingen omsorg verken for D, E eller de tilstedeværende. De hilste ikke da de kom. Ambulansearbeiderne var heller ikke lydhøre overfor dem som var til stede rundt D, og som hadde sett hva som skjedde da han ble slått ned og ville informere om at han hadde vært bevisstløs før de ankom parken.

Tilskuernes vitneforklaringer gir dessuten et samstemt og klart inntrykk av et ambulansepersonell som ikke håndterte og undersøkte en hodeskade på langt nær så samvittighetsfullt som de burde, og som etterlater D i hjelpeløs tilstand uten å ta ham med.

Ambulansearbeidernes forklaringer bærer preg av å være satt sammen i ettertid. Dessuten støttes de ikke av sakens andre omstendigheter eller av vitneutsagn.

Rammen rundt undersøkelsen må antas å være ordinær for rutinerte ambulansearbeidere. Oppdraget må ses på som et vanlig akuttoppdrag. D og E finner ambulansearbeidernes forklaring om at de møtte en spesielt krevende situasjon da de ankom parken lite troverdig. Det framstår som mer sannsynlig at noe av det første de merket seg var at pasienten, samt noen av personene rundt, var av afrikansk utseende og at dette påvirket deres holdning til situasjonen.

Det bestrides at D var våken da ambulansen kom til parken. Både E og andre som var til stede prøvde å få kontakt med ham, både på norsk, engelsk og hans morsmål, uten hell. Dessuten viser filmopptak at politiet ikke fikk kontakt med ham.

Vitner har uttalt at ambulansearbeiderne hadde en slentrende holdning i det de kom ut av ambulansen. Da de så D, som ble holdt nede av personer som var til stede, uttalte en av ambulansearbeiderne: *"Bare la han ligge der og sprelle"*.

Det bestrides at det ble foretatt en adekvat undersøkelse av D. Ambulansearbeiderne sjekket ikke hans puls, pupiller, pust, bevissthetsnivå, tale, bevegelser og refleks, slik de er pålagt. De fleste av vitnene hevder at ambulansepersonellet ikke tok i D i det hele tatt.

Ambulansearbeidernes forklaringer er også motstridende. De uttaler at D hadde normal sirkulasjon. Av lydloggen framgår at ambulansearbeiderne uttalte at D kaldsvettet og var blek. Dette er tegn på at sirkulasjonen ikke var normal. Lydloggen viser at ambulansearbeiderne var klar over at D hadde tegn på hodeskade.

Dessuten samsvarer A sine etterfølgende forklaringer dårlig med det han skrev ned i ambulansejournalen.

Videre er det dårlig samsvar mellom de funn ambulansearbeiderne gjorde etter den undersøkelsen de skal ha gjort av D, og de funn helsepersonell som var til stede i parken har rapportert om. Det tilstedeværende helsepersonell sine målinger av puls og respirasjonsfrekvens er klart mer urovekkende enn ambulansearbeidernes egne påståtte målinger. Ds score på Glasgow Coma Scale (GCS) vurderes dessuten av ambulansearbeiderne som høy, til tross for at han ikke ga verbal respons. Vurderingene til de andre tilstedeværende personene må tillegges vekt.

Det er også dårlig samsvar mellom ambulansearbeidernes forklaringer og undersøkelser gjort ved Oslo Skadelegevakt og C sykehus. D hadde et 3x3 cm stort hematom i bakhodet da han ble undersøkt på legevakten. Ambulansearbeiderne fant intet hematom. At hematomet skal ha utviklet seg etter undersøkelsen på skadestedet er kun en teoretisk mulighet, og må ses bort fra.

Legeerklæringen fra C sykehus av 20. august 2007 og erklæringen fra spesialisten i nevrokirurgi av 29. januar 2008 underbygger også at D hadde en alvorlig hodeskade.

Ved mulig hodeskade er det vanlig prosedyre å sørge for opplysninger fra pasient eller vitner om tidspunkt, traume (skade), skademekanisme, endringer i tilstanden siden skade skjedde, inntak av rusmidler mv. Ambulansepersonellet viste ingen interesse for slik informasjon fra de tilstedeværende, verken da de ankom parken eller da de dro. Det vises til vitneforklaringene. De gjorde heller ingen videre undersøkelser for å bekrefte sine mistanker om rus.

Videre er det elementær kunnskap at pasienter med hodeskade ofte har våkne intervaller, er motorisk urolige/aggressive og kan vandre rundt på skadestedet. Ambulansearbeiderne burde tatt dette i betraktning da de vurderte Ds tilstand.

Kravene som Medisinsk Operativ Manual (MOM) stiller til ambulansearbeidere mht. pasientundersøkelse, er i stor grad ikke fulgt. Når en mørkhudet person i en slik situasjon blir behandlet klart dårligere enn det som må antas å være vanlig, er det nærliggende å anta at det nettopp er vedkommendes etnisitet/hudfarge som er årsak til den dårlige behandlingen. D og E mener ambulansepersonellet ikke tok sin oppgave alvorlig nok, på grunn av Ds etnisitet og hudfarge.

Det bestrides at D sto oppreist alene før episoden med urineringsen. Han ble holdt oppe av en av de som var til stede. Det var tydelig at han var omtåket.

Bilder viser dessuten at sidedøren i ambulansens sykekupé var åpen. Dette tyder på at D var tiltenkt plass som sittende på sete, og ikke liggende på bære, under transporten til legevakten. D og E mener denne beslutningen i seg selv er diskriminerende.

Det stilles spørsmål ved hvordan ambulansearbeiderne kan hevde at urineringsen var viljestyrt. Urineringsepisoden var ikke en bevisst handling fra Ds side. Episoden må ses i sammenheng med at D hadde blitt slått ned og skadet. D ville aldri gjort noe slikt dersom han var klar over hva han gjorde.

Ambulansearbeiderne ble dessuten informert av helsepersonell som var på stedet om at D ikke visste hva han gjorde da han urinerte.

Når det gjelder ambulansearbeidernes anførsel om at de oppfattet D som truende og aggressiv, påpekes at D hadde blitt slått ned. Sett i denne sammenheng er det ikke rart at han i sin forvirring fektet med armene. Det stilles spørsmål ved hvordan en mann kan virke farlig og truende når han verken kan prate eller reise seg opp for egen maskin.

Uttalelsene ambulansearbeiderne kom med overfor D var veldig grove. Lydbloggen viser hvilken holdning ambulansearbeiderne hadde til D. Dersom man ser ambulansearbeidernes ordbruk mot D i sammenheng med situasjonen de ble framført i, samt lydbloggen, framstår språkb Bruken som diskriminerende på grunn av etnisitet og hudfarge. Det å oppleve at noen kommer med grove og nedsettende utsagn når man er alvorlig skadet, er svært krenkende.

En ambulansemedarbeiders viktigste oppgave er å bringe en så alvorlig skadet person som D raskt til lege. Ved å etterlate ham overtrådte de helsepersonelloven §§ 4 og 7 sine krav til forvarlig helsehjelp. Dette er slått fast av helsemyndighetene.

Ambulansearbeiderne mente selv at D trengte legetilsyn. Dette følger av A sin politiforklaring av 3. oktober 2007, der han uttaler at *"Det eneste de ønsket var å få fornærmede opp på bena, inn i bilen og ned på legevakten."* Man kan ikke fritta seg fra sitt ansvar ved å anta at pasienten ville bli tatt hånd om av politiet eller av publikum som var til stede.

Videre stilles det spørsmål ved om måten det ble kommunisert på mellom ambulansearbeiderne og politiet er vanlig praksis. Det påpekes at det ikke er lagt fram noen dokumentasjon om hvordan disse rutinene vanligvis er.

[Redacted text block]

De stiller seg svært tvilende til at hele hendelsesforløpet og nektelsen av å ta D med ville oppstått dersom det var en norsk småbarnsfar som hadde blitt slått ned.

Nemndas vurderinger

Innledning

Denne saken gjelder to ambulansearbeideres opptreden i forbindelse med utrykning for å undersøke og hente en mann med hodeskade, og deres beslutning om ikke å ta med pasienten i ambulansen. Nemnda har etter diskrimineringsombudsloven § 7 kompetanse til å fatte bindende vedtak om hvorvidt det foreligger brudd på diskrimineringsloven eller ikke.

Diskrimineringsloven gjelder i utgangspunktet i alle sammenhenger hvor diskriminering på grunn av etnisitet og hudfarge kan skje, herunder under utøvelse av offentlige tjenester.

Påstandene om saksbehandlingsfeil hos Ombudet

Ambulansearbeiderne og C sykehus har anført at det er begått saksbehandlingsfeil ved Ombudets behandling av saken, og at dette bør føre til at Nemnda opphever Ombudet sin uttalelse.

I forvaltningsloven § 34 fjerde ledd heter det:

"Klageinstansen kan selv treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det og sende saken tilbake til underinstansen til helt eller delvis ny behandling."

Ombudets opprinnelige uttalelse i saken ble gitt 26. mars 2008. A og B fikk innsyn i sakens dokumenter 7. og 13. april 2008. De fikk opplysning om at de ville bli ansett som parter i en eventuell klage på Ombudets uttalelse den 13. april 2008.

Ifølge forvaltningsloven § 2 bokstav e er en person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder part i en sak. Ombudets opprinnelige uttalelse var rettet mot ambulansearbeiderne. Hendelsen uttalelsen gjaldt var ambulansearbeidernes beslutning om ikke å ta D med til legevakten for nærmere medisinsk undersøkelse. Nemnda mener derfor at A og B var å anse som parter i forvaltningslovens forstand forut for Ombudets uttalelse.

Forvaltningslovens regler om saksbehandling finnes i kapittel IV *Om saksforberedelse ved enkeltvedtak*. Et enkeltvedtak er, i forvaltningslovens forstand, *en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet og som er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer*, jf. lovens § 2 b, jf. a. Ombudets uttalelser omfattes som utgangspunkt ikke av denne definisjonen, men mye kan tale for at forvaltningslovens regler om saksbehandling kan anvendes analogisk på Ombudets uttalelser. Reglene er utslag av det generelle forsvarlighetsprinsippet i den alminnelige forvaltningsretten, og lovfester grunnleggende rettsikkerhetsprinsipper.

Den som er part i en sak har rett til å gjøre seg kjent med de opplysninger som foreligger i saken. Disse skal forelegges parten til uttalelse, jf. forvaltningsloven § 17 andre ledd. Etter forvaltningsloven §§ 16 første ledd første punktum skal en part som ikke har uttalt seg i saken varsles før vedtak treffes og gis høve til å uttale seg innen en nærmere angitt frist.

A og B fikk ikke anledning til å fremme sitt syn på saken overfor Ombudet. De fleste saksdokumentene var ukjente for dem. Som forvaltningsorgan har Ombudet plikt til å påse at en sak er tilstrekkelig opplyst før en uttalelse gis, jf. forvaltningsloven § 17 første ledd. Nemnda mener at Ombudet også på denne bakgrunn burde ha innhentet uttalelser fra A og B før uttalelsen ble gitt.

Nemnda finner derfor at det ble gjort saksbehandlingsfeil under behandlingen hos Ombudet før uttalelsen av 26. mars 2008. Feilen innebærer klare brudd på regler om kontradiksjon og rettssikkerhet for dem som kan få en uttalelse mot seg. Ombudets konklusjon var at ambulansearbeidernes handlemåte var i strid med diskrimineringsloven. Nemnda finner det svært kritikkverdig at Ombudet kom med en slik uttalelse uten at de personene uttalelsen var rettet mot hadde blitt hørt.

Det som da må vurderes, er hvilke virkninger denne saksbehandlingsfeilen medfører. Klagerne har hevdet at Ombudets uttalelse må oppheves og sendes tilbake til Ombudet for ny behandling der. Det er ikke uten videre gitt at Nemnda har adgang til å oppheve uttalelsen, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd som direkte bare omhandler opphevelse av *vedtak*. Nemnda har likevel ikke funnet det nødvendig å ta uttrykkelig stilling til dette, da den uansett ikke finner grunn til å benytte seg av en eventuell adgang til opphevelse. Det vises til at B og A klaget på Ombudets uttalelse hhv. 30. mai og 26. juni 2008. Ombudet vurderte i den forbindelse omgjøring av uttalelsen. Med i denne vurderingen var også de argumenter partene hadde framsatt i klagen og kommentarer til klagen. Alle parter har dermed fått komme til orde med sin oppfatning under Ombudets omgjøringsvurdering. Saksbehandlingsfeilen er dermed reparert i forbindelse med Ombudets omgjøringsvurdering. Videre er saken blitt grundig forberedt og belyst i forbindelse med Nemndas behandling, og partene har også vært til stede under møtet i Nemnda. Under disse omstendigheter kan ikke Nemnda se noen grunn til å avstå fra å treffe realitetsavgjørelse i saken.

Realiteten i saken

Nemnda har merket seg at Likestillings- og diskrimineringsombudet etter sin omgjøringsvurdering endret konklusjonen i sin uttalelse, til:

Saken gjelder ambulansearbeidernes oppdrag i Sofienbergparken 6. august 2007. Arbeidsgiver for de to ambulansearbeiderne er C sykehus. Som det fremgår, er Ombudets konklusjon rettet mot "C sykehus v/ambulansearbeiderne". Det er klart at sykehuset er part i saken, men Nemnda er i tvil om det er korrekt å rette uttalelsen (hos Ombudet) eller vedtaket (i Nemnda) mot sykehuset på denne måten. Selv om sykehuset som arbeidsgiver har et ansvar for handlinger som deres ansatte utfører i tjenesten, kan det være noe usikkert hvor langt dette ansvaret rekker og på hvilken måte det får betydning dersom en arbeidstaker har overtrådt diskrimineringsloven. Realiteten i saken gjelder de to ambulansearbeidernes opptreden og handlemåte ved oppdraget. Det er ikke reist spørsmål om sykehuset på et mer selvstendig grunnlag opptrådte i strid med diskrimineringsloven.

Saken ble etterforsket av Spesialenheten for politisaker, som oversendte kopi av sine saksdokumenter til Ombudet. I tillegg til vedtak fra Statens helsepersonellnemnd av 27. januar 2009 og dommen fra Oslo tingrett av 4. desember 2008, har Nemnda hatt tilgang til følgende dokumentasjon for sin vurdering av saken:

- Utskrift av lydlogg fra Akuttmedisinsk kommunikasjonssentral (AMK) og endringslogg.
- Ambulansejournalen fra UUS, skrevet av A.
- Legeerklæring av 20. august 2007 vedrørende D.
- Oslo politidistrikt sine avhør av B 8. august 2007 og av A 8. august 2007.
- Egenrapport fra politimennene som var til stede i parken, av 7. august 2008.
- 15 vitneavhør utført av Spesialenheten for politisaker, fra medio august til ultimo august, av vitnene x, [REDACTED], [REDACTED], E, [REDACTED], [REDACTED], NN, [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], medisinsk systemansvarlig på C sykehus, [REDACTED] og [REDACTED].
- Bilder tatt av vitnet [REDACTED].
- Spesialenheten for politisaker sine avhør av B (13. august og 26. september) og A (14. august og 3. oktober) samt avhør av polititjenestemennene som var til stede.
- Oslo politidistrikt sitt avhør av D, av 4. oktober 2007.
- Egenrapport fra etterforsker i Spesialenheten for politisaker, angående utsagnene fra ambulansearbeiderne.

13

[REDACTED]

Under Nemndas møte ble bilder og video framlagt av D og E avspilt for de tilstedeværende. Bildene var også vedlagt brev fra D og E av 21. januar 2009. Vitnet NN forklarte seg under Nemndas møte.

CD med deler av lydloggen ble avspilt for Nemndas medlemmer under rådslagningen i etterkant av møtet.

Nemnda har vurdert saken i forhold til forbudet mot forskjellsbehandling på grunn av etnisitet og hudfarge i diskrimineringsloven § 4 første og andre ledd:

”Direkte og indirekte diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion eller livssyn er forbudt.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlatelse har som formål eller virkning at personer eller foretak på grunnlag som nevnt i første ledd blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.”

Det stilles ikke krav om diskriminerende hensikt for å bli rammet av lovens forbud, jf. ordlyden og Ot.prp. nr. 33 (2004-2005) side 94. Det er tilstrekkelig at det oppstår en diskriminerende virkning, og at denne skyldes for eksempel hudfarge eller etnisitet. Diskrimineringsforbudet omfatter også unnlatelser, jf. ordlyden i § 4 andre ledd.

For at bestemmelsen i diskrimineringsloven § 4 skal komme til anvendelse kreves at D ble behandlet dårligere *”enn andre ...ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.”*

Etter diskrimineringsloven § 10 går bevisbyrden over på ambulansarbeiderne hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det ble lagt vekt på Ds etnisitet og hudfarge som et negativt moment ved oppdraget i Sofienbergparken.

At en person med annen hudfarge og annen etnisk bakgrunn enn norsk har blitt behandlet på en negativ eller uvanlig måte er ikke tilstrekkelig til å snu bevisbyrden. Det må også være grunn til å tro at det er årsakssammenheng mellom diskrimineringsgrunnlaget og den dårligere behandlingen.

Det må foretas en konkret vurdering av om påstanden om diskriminering støttes av hendelsesforløpet og sakens ytre omstendigheter, jf. Nemndas sak 26/2006 hvor det uttales:

”For at det skal foreligge omstendigheter som gir grunn til å tro at det har funnet sted en indirekte forskjellsbehandling i saken, må klagers påstand støttes av hendelsesforløpet og sakens ytre omstendigheter. Dette må bero på en konkret vurdering. En påstand fra klager, eller den omstendighet at hun var i fødselspermisjon da tilsetningen skjedde, er ikke i seg selv nok til at bevisbyrden går over på innklagede. Klageren har i utgangspunktet bevisføringsrisikoen.”

Nemnda har foretatt en vurdering av hele hendelsesforløpet fra ambulansarbeiderne fikk melding om hendelsen til ambulansarbeiderne forlot Sofienbergparken uten å ta med seg D.

D har en annen etnisitet enn norsk, og en annen hudfarge.

Nemnda finner det videre sannsynliggjort at D fikk en dårligere behandling enn situasjonen tilsa. Nemnda viser i denne sammenheng til vitneforklaringer og legeerklæringer samt C sykehus egne forklaringer om rutiner i slike situasjoner. [REDACTED]

Ambulansearbeiderne har vedgått at de feilvurderte situasjonen og Ds symptomer og at de heller ikke gjorde en klar nok avtale med politiet om videre transport. Ambulansearbeiderne var også for lite lydhøre overfor de som var til stede rundt D.

Ambulansearbeidernes språkbruk innebærer også en dårlig behandling. Vitner har forklart at en av ambulansearbeiderne skal ha sagt *"la han ligge der og sprelle"*. Ambulansearbeiderne bestrider dette. Uavhengig av hvilke konkrete ord som ble sagt, finner imidlertid Nemnda at språkbruken klart fremstår som uheldig og ikke er slik som det bør kunne forventes av erfarne, profesjonelle helsearbeidere. Ambulansearbeidernes språkbruk etter urineringsepisoden er også røff, og flertallet av vitnene uttaler at språkbruken gjorde dem opprørt.

D og E har anført at ambulansearbeiderne i utgangspunktet hadde tenkt å transportere D til legevakten sittende på setet i ambulansen, og at denne beslutningen i seg selv er diskriminerende. Nemnda ser ikke grunn til å gå nærmere inn på dette, da det uansett ikke synes å ville få noen betydning for den samlede vurderingen.

Etter Nemndas vurdering var ambulansearbeidernes oppførsel, språkbruk og handlemåte uprofesjonell. Det er vanskelig å forstå at rutinerte ambulansearbeidere ble så provosert av urineringsepisoden. Det er også grunn til å kritisere at de forlot D uten å forsikre seg om at politiet ville transportere ham til legevakten.

Som nevnt er det ikke tilstrekkelig å fastslå at D ble utsatt for en dårlig behandling, for at bevisbyrden skal gå over. Det avgjørende er om det er grunn til å tro at det er årsakssammenheng mellom hans etnisitet/hudfarge og den behandlingen han ble utsatt for.

Her viser Nemnda til at det ikke ble opplyst om navn på den skadede i den meldingen ambulansearbeiderne fikk før de ankom parken, eller gitt andre opplysninger som kunne antyde etnisk bakgrunn. Den ene av ambulansearbeiderne har uttalt at han: *"...kjenner godt til parken og at dette gjorde at de med en gang tenkte at dette kanskje ikke var så veldig alvorlig."* Som begrunnelse for uttalelsen opplyste ambulansearbeiderne at det ved oppdrag i Sofienbergparken ofte var snakk om overdoser og en del voldsepisoder. Dette kan trekke i retning av at ambulansearbeiderne hadde en forutinntatt holdning til parken, men Nemnda kan vanskelig se at uttalelsene peker i retning av at ambulansearbeiderne hadde nedlatende holdninger mot personer med annen hudfarge og annen etnisk bakgrunn enn norsk.

Nemnda mener at ambulansearbeiderne reagerte på en urimelig måte på Ds urinerings. Nemnda viser i denne sammenheng til at ambulansearbeiderne var klar over at D hadde blitt slått ned og falt med hodet i bakken, og at de heller ikke lyttet til de tilstedeværende da de prøvde å forklare at urineringen ikke var en bevisst handling.

Ambulansearbeidernes røffe og uprofesjonelle utsagn er ikke direkte knyttet til Ds hudfarge eller etnisitet. Det er heller ingen av vitnene som uttaler at ambulansearbeiderne kom med

utsagn som var direkte knyttet til Ds hudfarge eller etnisitet. Nemnda finner ingen grunn til å tolke utsagnene unnskyldende, men finner ikke at utsagnene kan tolkes som uttrykk for nedlatende holdninger mot personer med annen hudfarge og annen etnisk bakgrunn enn norsk.

Summen av ambulansarbeidernes oppførsel og språkbruk, samt at de oppfattet urineringen som en provokasjon, viser at D fikk dårligere behandling enn situasjonen tilsa. Ambulansarbeiderne innrømmer at de feilvurderte situasjonen. Etter Nemndas mening er det imidlertid ikke grunn til å tro at behandlingen eller feilvurderingen skyldtes Ds etnisitet eller hudfarge.

På denne bakgrunn finner Nemnda at det ikke foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at C sykehus v/ambulansarbeiderne la negativ vekt på Ds hudfarge eller etnisitet i forbindelse med oppdraget i Sofienbergparken 6. august 2007. Bevisbyrden går dermed ikke over på C sykehus v/ambulansarbeiderne, jf. diskrimineringsloven § 10. Dette innebærer også at D og E ikke har sannsynliggjort at den dårligere behandlingen skyldtes Ds etnisitet eller hudfarge.

Nemndas konklusjon er derfor at C sykehus v/ambulansarbeiderne ikke forskjellsbehandlet D i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av etnisitet eller hudfarge i diskrimineringsloven § 4.

Vedtaket er enstemmig.

Vedtaket er et endelig forvaltningsvedtak som ikke kan overprøves gjennom forvaltningsklage. Etter lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven) § 12 om overprøving av Nemndas vedtak, kan vedtaket bringes inn for domstolene til full prøving av saken. Søksmål til overprøving av Nemndas vedtak må reises innen tre måneder etter at underretning om vedtaket er mottatt. Søksmål om gyldigheten av nemndas vedtak rettes mot staten ved Nemnda.

SAK 31/2008

Likestillings- og diskrimineringsnemnda har fattet slikt vedtak:

C sykehus v/ambulansearbeiderne foretok ikke forskjellsbehandling i strid med diskrimineringsloven § 4 i forbindelse med oppdraget i Sofienbergparken 6. august 2007.

Oslo, 26. februar 2009

Gudrun Holgersen
fung. leder

Lena R. Bendiksen

Sissel Markhus

Hege Skjeie

Jan Tøssebro